

RHIF YMCHWIL GYMDEITHASOL: 31/2025

DYDDIAD CYHOEDDI: 31/03/2025

Y cydadwaith rhwng plant sy'n derbyn gofal a chamdddefnyddio sylweddau yng Nghymru: cwmpasu'r defnydd o data gweinyddol

Mae'r ddogfen yma hefyd ar gael yn Saesneg.

This document is also available in English.

Y cydadwaith rhwng plant sy'n derbyn gofal a chamddefnyddio sylweddau yng Nghymru: cwmpasu'r defnydd o data gweinyddol

Awduron: Matthew Skermer, Jo Maimaris, Silvia Colonna, Ian Farr, Hywel T Evans, Delyth James, Josh Dixon, Sam Fallick, Gareth Davies, Columbus Ohaeri, Josie Smith

Adroddiad ymchwil llawn: Skermer, M; Maimaris, J; Colonna, S; Farr, I; Evans, H; James, D; Dixon, J; Fallick, S; Davies, G; Ohaeri, C; Smith, J. (2025). Y cydadwaith rhwng plant sy'n derbyn gofal a chamddefnyddio sylweddau yng Nghymru: cwmpasu'r defnydd o data gweinyddol. Caerdydd: Llywodraeth Cymru, GSR adroddiad rhif 31/2025.

Ar gael yn: <https://www.llyw.cymru/y-cyddwaith-rhwng-plant-syn-derbyn-gofal-chamddefnyddio-sylweddau-cyhoeddiadh>

Safbwyntiau'r ymchwilydd ac nid o reidrwydd rhai Llywodraeth Cymru yw'r safbwyntiau a fynegir yn yr adroddiad hwn.

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â:

Matthew Skermer

Is-adran Gwasanaethau Ystadegol

Llywodraeth Cymru

Parc Cathays

Caerdydd

CF10 3NQ

E-bost: ADRWales@llyw.cymru

Tabl cynnwys

Rhestr o dablau	3
Rhestr o ffigurau	4
Geirfay	5
Cyflwyniad	6
Cyd-destun Polisi	8
Methodoleg	9
Gwybodaeth carfan	9
Dadansoddi ystadegol	11
Canfyddiadau	13
Disgrifiad carfan	13
Canlyniadau model	20
Statws CLA	20
Nodweddion demograffig-gymdeithasol	20
Rhyw	20
Ethnigrwydd	21
MALIC	23
Nodweddion cysylltiedig â CLA	25
Categori anghenion	25
Mathau o leoliadau	26
Casgliadau	27
Prif ganfyddiadau	27
Trafodaeth	27
Cyfyngiadau	29
Cyfeiriadau yn y dyfodol	30
Argymhellion	31
Ymwadiad	31
Adran gyfeirio	32

Atodiad A: Setiau data cronfa ddata SAIL a ddefnyddir i nodi digwyddiadau camddefnyddio sylweddau	34
Atodiad A Tabl 1: Cyfansoddiad y Set Ddata Digwyddiadau Camddefnyddio Sylweddau.	34

Rhestr o dablau

Tabl 1: Nodweddion demograffig-gymdeithasol plant 10 i 17 oed sydd wedi'u cofrestru â meddyg teulu yng Nghymru rhwng 1 Ionawr 2011 a 31 Rhagfyr 2019	14
Tabl 2: Cymarebau ods ar gyfer y cysylltiad rhwng statws CLA a'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau.....	20
Tabl 3: Cymarebau ods ar gyfer y cysylltiad rhwng rhyw a'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau.....	21
Tabl 4: Cymarebau ods ar gyfer y cysylltiad rhwng ethnigrwydd a'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau.....	22
Tabl 5: Cymarebau ods ar gyfer y cysylltiad rhwng cwintel MALIC a'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau.....	24
Tabl 6: Cymarebau ods ar gyfer y cysylltiad rhwng categori angen CLA a'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau.....	25
Tabl 7: Cymarebau ods ar gyfer y cysylltiad rhwng y math o leoliad CLA a'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau.....	26

Rhestr o ffigurau

Ffigur 1: Canran yr episodau o CLA a gofnodwyd ar gyfer CLA yn y garfan ymchwil, yn ôl categori angen	17
Ffigur 2: Canran yr episodau CLA a gofnodwyd ar gyfer CLA yn y garfan ymchwil, yn ôl math o leoliad	18
Ffigur 3: Canran y plant â digwyddiadau camddefnyddio sylweddau yn y garfan ymchwil, yn ôl oedran yn y digwyddiad camddefnyddio sylweddau cyntaf a statws CLA.....	19

Geirfay

CLA

Plentyn (neu grŵp o blant) ag o leiaf un cofnod yng Nghyfrifiad Plant sy'n Derbyn Gofal blynyddol Cymru o fewn y cyfnod ymchwil.

Heb fod yn CLA

Plentyn (neu grŵp o blant) na ymddangosodd yng Nghyfrifiad Plant sy'n Derbyn Gofal blynyddol Cymru o fewn y cyfnod ymchwil.

Statws CLA

Plentyn a nodir naill ai fel CLA neu heb fod yn CLA.

Digwyddiad camddefnyddio sylweddau

Digwyddiad yn ymwneud â chamddefnyddio sylwedd (gan gynnwys alcohol, opioïdau, canabinoidau, symbylyddion, cyffuriau eraill a sylweddau anhysbys) a ddigwyddodd yn ystod y cyfnod ymchwil.

Rhyw

Rhyw plentyn adeg ei eni.

LSOA

Mae Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is yn ffordd o rannu'r wlad yn unedau daearyddol bach.

Cwintel MALIC

Mesur o lefel yr amddifadedd sy'n gysylltiedig ag AGEHI lle mae plentyn yn byw. Mae Cwintel 1 yn cyfeirio at yr ACEHI mwyaf difreintiedig, tra bod cwintel 5 yn cyfeirio at yr ACEHI lleiaf difreintiedig.

Cyflwyniad

Gellir disgrifio camddefnyddio sylweddau fel 'defnydd rheolaidd sy'n achosi niwed gwirioneddol (canlyniadau negyddol) i'r person (gan gynnwys dibyniaeth, ond hefyd problemau iechyd, seicolegol neu gymdeithasol eraill), neu sy'n rhoi'r person mewn tebygolrwydd neu risg uchel o ddioddef niwed o'r fath'¹. Mae camddefnyddio sylweddau yn cael ei gydnabod yn eang fel problem iechyd cyhoeddus sylweddol².

Ar 31 Mawrth 2023, roedd tua 7,208 o blant yn derbyn gofal yng Nghymru³. Mae hyn yn cynrychioli cynnydd o 2% o'r flwyddyn flaenorol. Cyfradd y plant sy'n derbyn gofal yng Nghymru oedd 116.3 fesul 10,000 o blant dan 18 oed³. Diffinnir y term plant 'sy'n derbyn gofal' yn Rhan 6 adran 74 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, ac eithrio swyddogaethau o dan adran 15, rhan 4, neu adrannau 109, 114 neu 115⁴. Mae'n datgan bod 'plentyn sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol yn blentyn sydd yn ei ofal; neu y darperir llety iddo, am gyfnod di-dor o fwy na 24 awr, gan yr awdurdod wrth iddo arfer unrhyw swyddogaethau sy'n swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol'. Awdurdodau lleol, rhieni maeth a chartrefi plant yw'r darparwyr llety. Mae'r rhan fwyaf o blant sy'n derbyn gofal mewn lleoliadau maeth. Y rheswm mwyaf cyffredin dros fynd i ofal yw cam-drin neu esgeulustod yn 2024⁵.

Mae plant sy'n derbyn gofal a phobl ifanc mewn mwy o berygl o gamddefnyddio cyffuriau, gan eu bod bedair gwaith yn fwy tebygol o ddefnyddio cyffuriau ac alcohol o gymharu â'u cyfoedion. Maent hefyd yn dechrau defnyddio sylweddau yn iau ac yn fwy tebygol o barhau pan fyddant yn oedolion⁶. Gall categori angen (fel cam-drin neu esgeulustod, rhianta absennol) a math o leoliad (fel lleoliad maeth, lleoliad mewn lleoliad preswyl) ddylanwadu ar y risg o gamddefnyddio sylweddau yn y boblogaeth hon.

¹ European Union Drugs Agency. (2022). Methods and definitions for problem drug use.

² GBD 2016 Alcohol and Drug Use Collaborators. (2018). The global burden of disease attributable to alcohol and drug use in 195 countries and territories, 1990–2016: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2016.

³ Welsh Government. (2024). Children looked after by local authorities: April 2022 to March 2023

⁴ UK legislation. (2014). Social Services and Well-being (Wales) Act 2014: Part 6.

⁵ Beardsworth, et al., 2025. Care experienced children and young people: Research insights from administrative data.

⁶ Meltzer, et al., 2002. The mental health of young people looked after by local authorities in England. National Children's Bureau. (2005). Healthy Care Briefing: Substance Misuse.

Pilowsky et al., 2006. Psychiatric symptoms and substance use disorders in a nationally representative sample of American adolescents involved with foster care.

Mae llawer o blant sy'n derbyn gofal yn cael Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod (ACEs) (gan gynnwys cam-drin neu esgeulustod), sy'n aml yn cyfrannu at eu hangen am ofal⁵. Mae llawer o astudiaethau'n dangos bod cysylltiad cryf rhwng ACE a defnyddio sylweddau⁷. Mae gwaith blaenorol wedi dangos bod ACE (fel cam-drin corfforol, esgeulustod emosiynol) yn cynyddu'r tebygolrwydd o yfed yn gynnar yn sylweddol, gydag un ACE yn treblu'r siawns o yfed alcohol erbyn 14 oed. Ar ôl mynd i mewn i ofal, gall ffactorau amgylcheddol, seicolegol a systemig ddylanwadu ymhellach ar ddefnydd pobl ifanc o sylweddau⁸. Mae ymchwil blaenorol hefyd yn dangos bod plant mewn lleoliadau preswyl mewn mwy o berygl o gamddefnyddio sylweddau yn hytrach na gofal maeth a gafodd effaith amddiffynnol⁹. Gallai hyn gael ei ddylanwadu gan ddiffyg amgylchedd sefydlog, anogol a mynychder uwch trawma a phroblemau ymddygiad ymhlith y plant hyn.

Yn yr un modd, dangosodd ymchwil a gynhaliwyd yng Nghymru fodmyfyrwyr ysgol uwchradd mewn gofal maeth yn adrodd am gyfraddau uwch o ysmegu, goryfed mewn hyrddiau a defnydd diweddar o ganabis na chyfoedion mewn llety preifat¹⁰. Roeddent hefyd yn arwyddocaol fwy tebygol o adrodd am ddefnyddio mephedrone, ymddygiadau camddefnyddio sylweddau lluosog, ar yr un pryd¹⁰. Fodd bynnag, roedd llawer o'r ymchwil hwn yn dibynnu ar arolygon neu ddulliau ansoddol, ac mae llawer ohonynt bellach wedi dyddio.

Mae defnyddio data gweinyddol a chysylltedd data yn hanfodol i gael dealltwriaeth gynhwysfawr o'r cysylltiad rhwng plant sy'n derbyn gofal a chamddefnyddio sylweddau. Mae'r dull hwn yn mynd i'r afael â chyfyngiadau dulliau ymchwil traddodiadol. Bydd y ddealltwriaeth gynhwysfawr a geir o ddata cysylltiedig a gedwir mewn ffordd ddiogel yn y pen draw yn arwain at ganlyniadau gwell i'r plant agored i niwed hyn ac yn darparu mewnwelediadau gwerthfawr i wella polisi ac arfer.

⁷ Dube et al., 2006. Adverse childhood experiences and the association with ever using alcohol and initiating alcohol use during adolescence.

⁸ Backović et al., 2006. Differences in substance use patterns among youths living in foster care institutions and in birth families.

⁹ Brown and Alderson, 2020. Mapping alcohol use through the care system.

¹⁰ Long et al., 2017. Comparison of substance use, subjective well-being and interpersonal relationships among young people in foster care and private households: a cross sectional analysis of the School Health Research Network survey in Wales.

Cyd-destun Polisi

Mae Llywodraeth Cymru wedi datblygu'r Fframwaith Triniaethau Camddefnyddio Sylweddau (SMTF) i arwain y gwaith o ddylunio a darparu gwasanaethau atal a thrin o ansawdd uchel, cynaliadwy a theg ar gyfer plant a phobl ifanc sydd mewn perygl o ddioddef problemau camddefnyddio sylweddau, neu sy'n profi problemau o'r fath¹¹. Mae'r fframwaith hwn yn pwysleisio dull cyfannol o atal, gan fynd i'r afael nid yn unig â chamddefnyddio sylweddau ond hefyd y ffactorau sylfaenol sy'n cyfrannu ato¹¹. Mae'r SMTF yn cyd-fynd â Chynllun Cyflawni Camddefnyddio Sylweddau 2019 i 2022, sy'n blaenoriaethu ymyrraeth gynnar, gwasanaethau integredig, a chymorth i deuluoedd a gofalwyr¹¹. Mae'r polisïau hyn yn amlygu pwysigrwydd deall anghenion ac amgylchiadau penodol plant sy'n derbyn gofal i nodi eu hanghenion a'u heriau penodol, gan alluogi datblygu ymyriadau wedi'u targedu i gefnogi eu llesiant¹¹.

O ystyried bylchau mewn llenyddiaeth flaenorol a'r angen i bolisi ymchwilio i ffactorau risg camddefnyddio sylweddau ymhlith poblogaethau sy'n agored i niwed, nod yr astudiaeth hon yw defnyddio data gweinyddol cysylltiedig i ymchwilio i sut mae bod yn Blentyn sy'n Derbyn Gofal (CLA) yn dylanwadu ar y tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau. Ystyrir hefyd y rôl a chwaraeir gan nodweddion demograffig-gymdeithasol, categori angen a math o leoliad. Sylwch mai astudiaeth ragarweiniol yw'r astudiaeth hon a'i chanfyddiadau, eu bwriad yw paratoi'r ffordd ar gyfer gwaith yn y dyfodol sy'n ymwneud â phlant sy'n derbyn gofal a chodi ymwybyddiaeth o bolisi yn hytrach nag argymell newidiadau ar unwaith.

Mae'r adroddiad hwn yn gyhoeddiad ar y cyd rhwng lechyd Cyhoeddus Cymru, Ymchwil Data Gweinyddol (YDG) Cymru, [Banc Data Cyswllt Diogel Gwybodaeth Ddienw \(SAIL\)](#) a Llywodraeth Cymru fel rhan o'r [Canlyniadau Gwell trwy Ddata Cysylltiedig \(BOLD\)](#) Mae BOLD yn rhaglen drawslywodraethol a ariennir gan Drysorlys EF (2021-2025) a gynlluniwyd i ddangos sut y gellir cynorthwyo pobl ag anghenion cymhleth yn well trwy gysylltu a gwella data'r llywodraeth a gedwir amdanynt mewn ffordd ddiogel a sicr.

¹¹ Welsh Government. (2025). Substance Misuse Treatment Framework for Children and Young People: Integrated Impact Assessment.

Methodoleg

Gwybodaeth carfan

Pennwyd dyddiad cychwyn cyfnod yr astudiaeth i 1 Ionawr 2011 oherwydd dyma'r dyddiad cyntaf yr oedd data Llys Ynadon gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder ar gael ar ei gyfer.

Pennwyd dyddiad gorffen cyfnod yr astudiaeth i 31 Rhagfyr 2019 i ddod â'r dadansoddiad i ben cyn y pandemig coronafeirws (COVID-19), gan nad dadansoddi'r cyfnod hwn yw ein nod.

Defnyddiwyd Banc Data SAIL, amgylchedd ymchwil dibynadwy a gynhelir gan Brifysgol Abertawe, fel llwyfan i gael y data sydd eu hangen ar gyfer yr ymchwil hwn. Roedd y setiau data canlynol yn ymwneud â chysylltu data:

- Set Ddata Gwasanaeth Demograffig Cymru gan GIG Cymru: Defnyddir i gael data cofrestru Meddygon Teulu a nodi rhyw ac wythnos geni plant a Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (MALIC) preswyl
- Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion gan Lywodraeth Cymru: Defnyddir i gael ethnigrwydd ac Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is (ACEI) lle mae plant sydd wedi'u cofrestru mewn ysgolion yn byw
- Cyfrifiad Addysg Heblaw yn yr Ysgol gan Lywodraeth Cymru: Defnyddir i gael ethnigrwydd plant sydd wedi'u cofrestru fel rhai sy'n cael eu haddysg heblaw yn yr ysgol
- Set Ddata Plant sy'n Derbyn Gofal Cymru gan Lywodraeth Cymru: Defnyddir i gael ethnigrwydd, ACEHI preswyl, dyddiad episodau cyntaf plant sy'n derbyn gofal, y rheswm dros ofal a'r math o ofal ar gyfer plant ag episodau o CLA a gofnodwyd yn ystod y cyfnod ymchwil
- Set Ddata Digwyddiadau Camddefnyddio Sylweddau: Wedi'i chreu drwy nodi digwyddiadau sy'n ymwneud â chamddefnyddio sylweddau mewn data o'r ffynonellau canlynol (gweler Atodiad A am ragor o wybodaeth):
 - Cronfa Ddata Cleifion Allanol Cymru
 - Set Ddata Camddefnyddio Sylweddau

- Set Ddata Ymarfer Cyffredinol Hydredol Cymru
- Set Ddata Adran Argyfwng
- Set Ddata Episodau Gofal Cleifion Cymru
- Detholiad Marwolaeth Ardal Blynnyddol
- Data Set ddata lefel achosion diffynyddion Llys Ynadon Cyntaf (gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder)

Yn nodedig, mae 'digwyddiad camddefnyddio sylweddau' yn cyfeirio at unrhyw ddigwyddiad iechyd neu ddigwyddiad cysylltiedig arall, megis marwolaeth neu faterion yn ymwneud â chyfiawnder, y gellid ei briodoli i gamddefnyddio sylweddau, fel y nodwyd gan ddefnyddio'r Set Ddata Digwyddiadau Camddefnyddio Sylweddau uchod (fel mynychu adrannau achosion brys oherwydd gorddos).

Y meini prawf cynhwysiant carfan oedd bod yn rhaid i blentyn fod rhwng 10 a 17 oed ac wedi cofrestru â meddyg teulu yng Nghymru o fewn cyfnod yr astudiaeth. Defnyddiwyd cofrestru â Meddyg Teulu yng Nghymru fel procsi ar gyfer preswyllo yng Nghymru.

Canfu dadansoddiad o ddata cofrestru meddygon teulu fod 640,759 o blant yn bodloni'r gofynion hyn. Cofnodwyd 8 o blant heb ryw yn y garfan hon, a gafodd eu heithrio o'r dadansoddiadau. Gadawodd hyn 640,751 o blant a oedd yn sail i'r garfan ymchwil.

Gwybodaeth ar gael am y 640,751 o blant hyn:

- gwybodaeth ar gael am y 640,751 o blant hyn (100.0%)
- canfuwyd ethnigrwydd ar gyfer 596,066 o blant (93.0%)
- darganfuwyd MALIC ar gyfer 496,340 o blant (77.5%)
- canfuwyd cofnodion plant sy'n derbyn gofal ar gyfer 13,025 o blant yn cynnwys 156,341 episod CLA ar wahân (2.0%)
- nodwyd digwyddiadau camddefnyddio sylweddau ar gyfer 13,620 o blant, gan gynnwys 19,469 o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau ar wahân (2.1%)

Cafodd rhai o'r plant hyn fwy nag un episod o CLA neu ddigwyddiad camddefnyddio sylweddau yn ystod cyfnod yr astudiaeth. Gallai plant â mwy nag un episod CLA hefyd gael mwy nag un rheswm dros gael eu rhoi mewn gofal (categori o angen) neu gofnodi math o

leoliad. Ni ystyriwyd unrhyw episodau CLA, categori angen, mathau o leoliadau a digwyddiadau camddefnyddio sylweddau cyn nac ar ôl cyfnod yr astudiaeth.

O ganlyniad, gallai plant yn y garfan gyflwyno un neu fwy o'r episodau CLA canlynol, categori angen, math o leoliad a theithiau camddefnyddio sylweddau rhwng 10 a 17 oed:

- episod CLA (gan gynnwys episodau categori angen a math o leoliad, naill ai'n unigol neu ar y cyd) cyn digwyddiadau camddefnyddio sylweddau
- digwyddiadau camddefnyddio sylweddau cyn episod CLA (gan gynnwys categori angen a chyfnodau o fath o leoliad, naill ai'n unigol neu ar y cyd)
- digwyddiadau camddefnyddio sylweddau heb unrhyw episodau CLA
- episod CLA (gan gynnwys categori angen a math o leoliad episodau, naill ai'n unigol neu gyda'i gilydd) heb ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau
- nid episodau CLA na chamddefnyddio sylweddau

At ddiben yr astudiaeth hon, ni wahaniaethwyd y teithiau hyn yn ein dadansoddiad.

Cynhwyswyd plant 10 i 17 oed ag un neu fwy o episodau yn ymwneud â gofal (CLA, categori angen, math o leoliad) a digwyddiadau camddefnyddio sylweddau ar unrhyw adeg yn ystod cyfnod yr astudiaeth hon.

Dadansoddi ystadegol

Cafodd ystadegau disgrifiadol o nodweddion demograffig-gymdeithasol y garfan hon (rhyw, ethnigrwydd, MALIC) eu haenu yn ôl statws CLA. Profwyd gwahaniaethau mewn nodweddion demograffig-gymdeithasol am arwyddocâd gan ddefnyddio prawf chi-sgwâr Pearson ar gyfer annibyniaeth.

Darparwyd hefyd ystadegau disgrifiadol o oedran ar gyfer yr episod CLA cyntaf ar gyfer yr holl blant sy'n derbyn gofal yn y garfan. Roedd y newidyn hwn yn dangos yr oedran yr oedd CLA ar eu hepisod CLA cyntaf a gofnodwyd, hyd yn oed os oedd hyn cyn 2011 neu os oedd oedran y plentyn yn llai na 10. Cynhwyswyd y data hyn i roi trosolwg cynhwysfawr o'r garfan ac i amlygu bod llawer o blant yn cael eu hepisod CLA cyntaf cyn 10 oed. Ni ddefnyddiwyd 'oedran ar yr episod CLA cyntaf' mewn unrhyw ddadansoddiad ychwanegol.

Adroddwyd hefyd am nodweddion gofal y garfan hon megis categori angen a math o leoliad.

Oherwydd niferoedd isel, cyfunwyd rhai categorïau yn yr ystadegau disgrifiadol i osgoi datgelu. Y categorïau yr effeithir arnynt yw:

- categori angen: 'teulu mewn straen aciwt' ac 'incwm isel'
- math o leoliad: 'absennol o leoliad' ac 'arall'
- oedran adeg y digwyddiad camddefnyddio sylweddau cyntaf: 10 ac 11 oed

Defnyddiwyd modelau atchweliad logistaidd deuaidd i ymchwilio i weld a oedd bod yn blentyn sy'n derbyn gofal yn cynyddu'r risg o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau o fewn cyfnod yr astudiaeth o gymharu â pheidio â bod yn blentyn sy'n derbyn gofal. Fe'u defnyddiwyd hefyd i brofi ffactorau demograffig-gymdeithasol (rhyw, ethnigrwydd a MALIC) sy'n gysylltiedig â'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau. Profwyd rôl unigol y ffactorau hyn ar wahân mewn modelau heb eu haddasu. Yna, perfformiwyd modelau wedi'u haddasu gan gynnwys statws CLA ynghyd â'i ryngweithio â rhyw, ethnigrwydd, a chwinteli MALIC fel rhagfynegwyr.

Crëwyd modelau atchweliad logistaidd deuaidd hefyd i archwilio a oedd pob categori angen neu fath o leoliad ar gyfer plant sy'n derbyn gofal yn gysylltiedig â'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau, o gymharu â phlant sy'n derbyn gofal â chategorïau eraill o angen neu fathau o leoliadau. Er enghraifft, cymharwyd CLA â cham-drin neu esgeulustod fel categori angen yn erbyn CLA â chategorïau eraill o anghenion ac eithrio cam-drin neu esgeulustod o fewn cyfnod yr astudiaeth. Profwyd hyn o fewn y grŵp CLA ac ar wahân ar gyfer categori angen a mathau o leoliadau mewn modelau heb eu haddasu. Roedd y modelau wedi'u haddasu hefyd yn cynnwys rhyw, ethnigrwydd, cwintelau MALIC a'u rhyngweithiadau.

Ar gyfer ein dadansoddiad fe wnaethom ystyried episodau cysylltiedig â gofal a digwyddiadau camddefnyddio sylweddau a ddigwyddodd ar unrhyw adeg yn ystod cyfnod yr astudiaeth waeth beth fo'u trefn. Felly, ni wnaethom wahaniaethu rhwng math neu nifer yr episodau o CLA, mathau o leoliadau a theithiau camddefnyddio sylweddau a amlinellwyd uchod. Mae hyn yn golygu y gallai digwyddiadau camddefnyddio sylweddau fod wedi digwydd cyn episodau cysylltiedig â gofal i rai plant.

Canfyddiadau

Disgrifiad carfan

Rhoddir nodweddion demograffig-gymdeithasol y garfan isod. Rhannwyd y garfan yn rhai y gwyddys eu bod yn CLA a'r rhai nad oedd yn hysbys eu bod yn CLA. Cyfeirir at yr olaf fel 'di-CLA' trwy gydol y testun.

Roedd cyfran ychydig yn uwch o CLA yn wrywod (53%) o'i gymharu â rhai nad ydynt yn CLA (51.3%). Roedd y gwahaniaeth rhyw hwn yn ystadegol arwyddocaol (Tabl 1).

Roedd gwahaniaethau arwyddocaol bach rhwng y cyfrannau o grwpiau ethnig mewn plant CLA a phlant di-CLA. Roedd y gwahaniaethau mwyaf ymhlith y rhai o ethnigrwydd Cymysg (3.4% ymhlith CLA, 2.5% ymhlith rhai di-CLA) ac Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig (1.2% ymhlith CLA, 2.4% ymhlith rhai di-CLA) (Tabl 1).

Roedd gwahaniaeth sylweddol yng nghyfran yr unigolion ar draws cwintelau MALIC yn ôl statws CLA (Tabl 1). Yn benodol, roedd cyfran y plant a oedd yn byw yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig yn llawer uwch ar gyfer CLA nag ar gyfer plant di-CLA. Mae gostyngiad amlwg yng nghyfran y CLA sy'n byw ym mhob cwintel MALIC o'r mwyaf difreintiedig (cwintel 1) i'r lleiaf difreintiedig (cwintel 5). Ymhlith y garfan di-CLA mae gostyngiad o hyd yn y gyfran sy'n byw ym mhob cwintel MALIC, ond nid yw'r gostyngiad yn ymddangos mor fawr.

Cafodd y gyfran uchaf o blant yn y gyfran CLA eu cyfnod CLA cyntaf yn 15 oed (7.8%). Yn gyffredinol, cynyddodd cyfran y plant a gafodd eu cyfnod CLA cyntaf ym mhob oedran o 1 i 15 oed, gyda gostyngiad bach rhwng 9 a 12 oed (Tabl 1).

Tabl 1: Nodweddion demograffig-gymdeithasol plant 10 i 17 oed sydd wedi'u cofrestru â meddyg teulu yng Nghymru rhwng 1 Ionawr 2011 a 31 Rhagfyr 2019

Nodweddion [nodyn 1]	Nifer y CLA (canran %)	Nifer y rhai di-CLA (canran %)	gwerth-p
Rhyw: gwryw	6,903 (53.0%)	321,762 (51.3%)	[z]
Rhyw: benyw	6,122 (47.0%)	305,964 (48.7%)	[z]
Rhyw: y cyfan	13,025 (100%)	627,726 (100%)	p < 0.001
Ethnigrwydd: Gwyn	11,976 (91.9%)	537,039 (92.1%)	[z]
Ethnigrwydd: Cymysg	440 (3.4%)	14,536 (2.5%)	[z]
Ethnigrwydd: Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig	155 (1.2%)	13,776 (2.4%)	[z]
Ethnigrwydd: Du neu Ddu Prydeinig	159 (1.2%)	4,851 (0.8%)	[z]
Ethnigrwydd: grŵp ethnig arall neu anhysbys	295 (2.3%)	12,843 (2.2%)	[z]
Ethnigrwydd: y cyfan	13,025 (100%)	583,045 (100%)	p < 0.001
Cwintel M: 1 (mwyaf difreintiedig)	4,343 (34.0%)	113,826 (23.5%)	[z]
Cwintel MALIC: 2 (mwyaf difreintiedig)	3,016 (23.6%)	100,433 (20.8%)	[z]
Cwintel MALIC: 3 (mwyaf difreintiedig)	2,240 (17.5%)	91,795 (19.0%)	[z]
Cwintel MALIC: 4 (mwyaf difreintiedig)	1,921 (15.0%)	90,235 (18.7%)	[z]
Cwintel MALIC: 5 (lleiaf difreintiedig)	1,255 (9.8%)	87,276 (18.0%)	[z]
Cwintel MALIC: y cyfan	12,775 (100%)	483,565 (100%)	p < 0.001
Oedran ar y CLA cyntaf: 0	765 (5.9%)	[z]	[z]

Nodweddion [nodyn 1]	Nifer y CLA (canran %)	Nifer y rhai di-CLA (canran %)	gwerth-p
Oedran ar y CLA cyntaf: 1	447 (3.4%)	[z]	[z]
Oedran ar y CLA cyntaf: 2	548 (4.2%)	[z]	[z]
Oedran ar y CLA cyntaf: 3	605 (4.6%)	[z]	[z]
Oedran ar y CLA cyntaf: 4	677 (5.2%)	[z]	[z]
Oedran ar y CLA cyntaf: 5	715 (5.5%)	[z]	[z]
Oedran ar y CLA cyntaf: 6	736 (5.7%)	[z]	[z]
Oedran ar y CLA cyntaf: 7	784 (6.0%)	[z]	[z]
Oedran ar y CLA cyntaf: 8	844 (6.5%)	[z]	[z]
Oedran ar y CLA cyntaf: 9	781 (6.0%)	[z]	[z]
Oedran ar y CLA cyntaf: 10	799 (6.1%)	[z]	[z]
Oedran ar y CLA cyntaf: 11	702 (5.4%)	[z]	[z]
Oedran ar y CLA cyntaf: 12	798 (6.1%)	[z]	[z]
Oedran ar y CLA cyntaf: 13	878 (6.7%)	[z]	[z]
Oedran ar y CLA cyntaf: 14	1,008 (7.7%)	[z]	[z]
Oedran ar y CLA cyntaf: 15	1,022 (7.8%)	[z]	[z]
Oedran ar y CLA cyntaf: 16	599 (4.6%)	[z]	[z]

Nodweddion [nodyn 1]	Nifer y CLA (canran %)	Nifer y rhai di-CLA (canran %)	gwerth-p
Oedran ar y CLA cyntaf: 17	316 (2.4%)	[z]	[z]
Oedran ar y dechrau CLA: y cyfan	13,025 (100%)	[z]	[z]

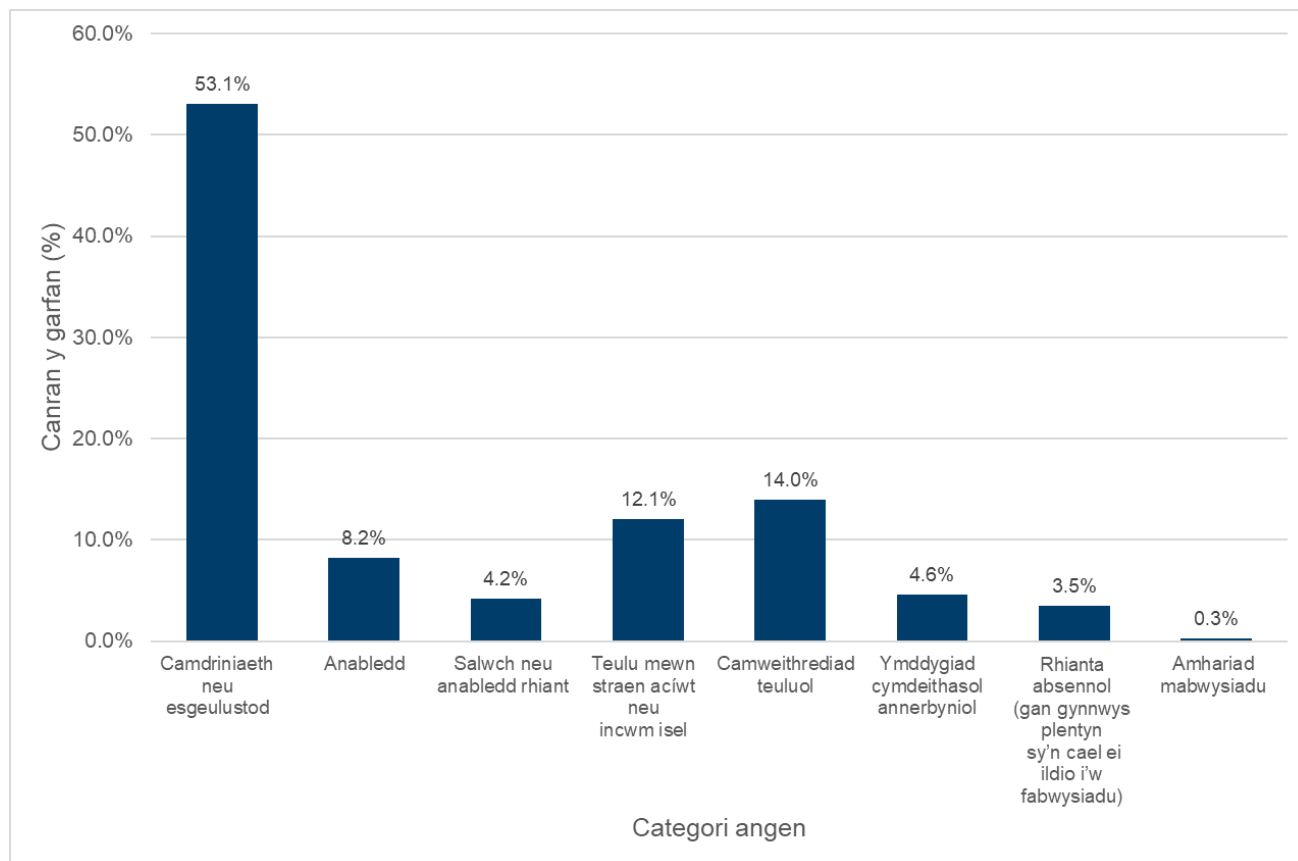
[Nodyn 1] Mae 'Oedran ar gyfer CLA cyntaf' yn golygu oedran CLA ar ddyddiad dechrau eu hepisod CLA cyntaf. Cynhwyswyd yr oedran hwn hyd yn oed os digwyddodd cyn dechrau'r cyfnod ymchwil (cyn 2011) neu os oedd yn is na 10 oed o ran diddordeb

[z] Ddim yn berthnasol

Darperir nodweddion carfan sy'n ymwneud â chategori angen a mathau o leoliadau yn y ffigurau isod.

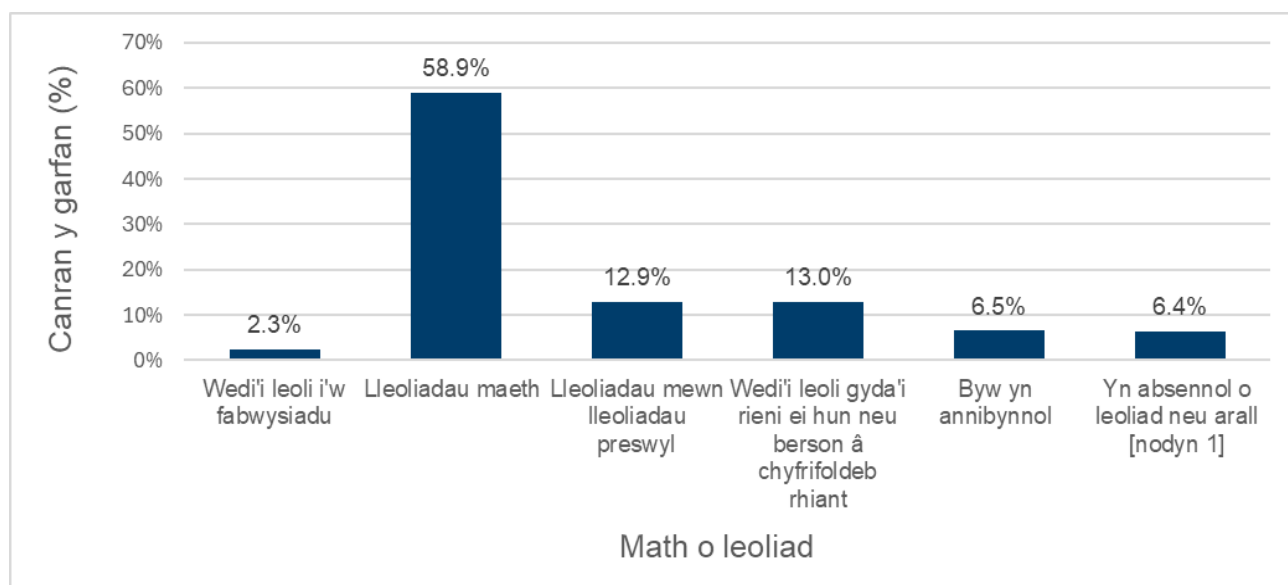
Camdriniaeth neu esgeulustod oedd y categori angen a gofnodwyd fwyaf o bell ffordd ar gyfer episodau CLA plant sy'n derbyn gofal yn y garfan ymchwil (53.1%). Camweithrediad teuluol (14.0%) a theulu mewn straen aciwt neu incwm isel (12.1%) oedd yr ail a'r trydydd categori mwyaf cyffredin o angen (Ffigur 1).

Ffigur 1: Canran yr episodau o CLA a gofnodwyd ar gyfer CLA yn y garfan ymchwil, yn ôl categori angen

Lleoliadau maeth oedd y math mwyaf cyffredin o leoliad ar gyfer plant sy'n derbyn gofal yn yr astudiaeth (58.9%). Cael eich lleoli gyda'ch rhieni eich hun neu berson â chyfrifoldeb rhiant (13.0%) a chael eu lleoli mewn lleoliadau preswyl (12.9%) oedd y mathau mwyaf cyffredin o leoliadau nesaf (Ffigur 2).

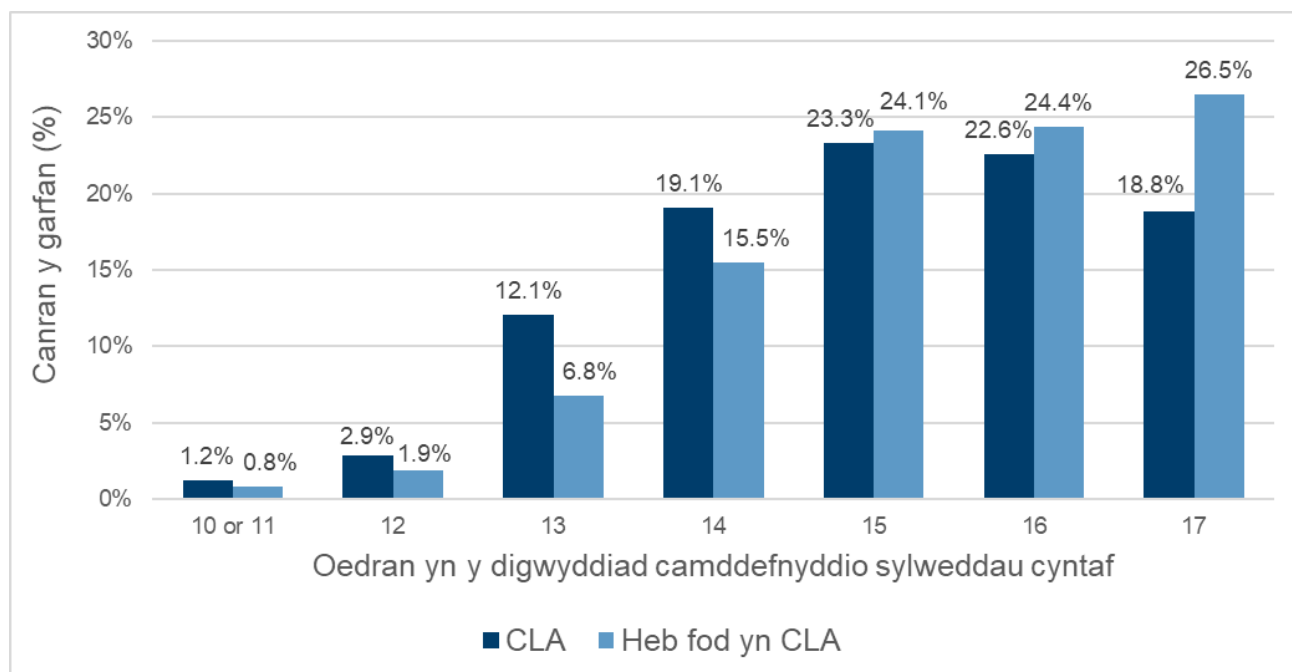
Ffigur 2: Canran yr episodau CLA a gofnodwyd ar gyfer CLA yn y garfan ymchwil, yn ôl math o leoliad

[Nodyn 1] Mae 'Arall' yn cynnwys cyflogaeth breswyl, cartref gofal preswyl, GIG neu Ymddiriedolaeth Iechyd neu sefydliad arall sy'n darparu gofal meddygol neu nyrsio, canolfan breswyl i deuluoedd neu uned mamau a babanod, Sefydliad Troseddwy'r Ifanc neu garchar, pob ysgol breswyl, ac eithrio lle mae wedi'i chofrestru'n ddeuol fel ysgol a chartref gofal i blant, lleoliadau eraill.

Cafodd cyfran uwch o CLA eu digwyddiad camddefnyddio sylweddau cyntaf o fewn cyfnod yr astudiaeth cyn 15 oed na di-CLA. I'r gwrthwyneb, roedd cyfran uwch o bobl di-CLA wedi cael eu digwyddiad camddefnyddio sylweddau cyntaf o fewn cyfnod yr astudiaeth yn 15 oed neu'n hŷn o gymharu â'r grŵp CLA. Mae'r canlyniadau hyn yn awgrymu y gallai CLA fod yn fwy tebygol o ymwneud â chamddefnyddio sylweddau yn iau na di-CLA (Ffigur 3).

Ffigur 3: Canran y plant â digwyddiadau camddefnyddio sylweddau yn y garfan ymchwil, yn ôl oedran yn y digwyddiad camddefnyddio sylweddau cyntaf a statws CLA

Canlyniadau model

Mae canlyniadau'r model yn amlygu cysylltiadau posibl rhwng nodweddion demograffig-gymdeithasol a nodweddion penodol i CLA a'r tebygolrwydd y bydd digwyddiadau camddefnyddio sylweddau yn cymharu CLA a rhai di-CLA, yn ogystal ag o fewn y grŵp CLA.

Statws CLA

Mae canlyniadau atchweliad binomaidd logistaidd yn awgrymu fod bod yn CLA yn ffactor risg ar gyfer digwyddiadau camddefnyddio sylweddau (Tabl 2).

Roedd tebygolrwydd isel iawn o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau di-CLA (2.02%) (Tabl 2).

Roedd gan blant yn y grŵp CLA bron i 8 gwaith yn uwch o risg o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau na phlant yn y grŵp nad oedd yn CLA (Tabl 2).

Tabl 2: Cymarebau ods ar gyfer y cysylltiad rhwng statws CLA a'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau

Newidyn	Model heb ei addasu (cyfyngau hyder)
(Rhyng-gipio)	0.02 (0.02, 0.02) [sss]
Statws CLA	7.94 (7.52, 8.37) [sss]

[sss] arwyddocaol ar y lefel 0.1%

Nodweddion demograffig-gymdeithasol

Rhyw

Nid oedd unrhyw wahaniaeth rhyw mewn canlyniadau camddefnyddio sylweddau heb gynnwys statws CLA. Wrth gynnwys statws CLA a rhyw a chaniatáu rhyngweithio rhyngddynt, awgrymodd y model gysylltiadau arwyddocaol (Tabl 3).

Roedd bod yn wrywaidd a di-CLA yn gysylltiedig â thebygolrwydd o 1.96% o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau o fewn cyfnod yr astudiaeth (0.02 ods) (Tabl 3).

Roedd bod yn fenywaidd a di-CLA yn gysylltiedig â gostyngiad o 5.62% yn yr ods o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau o gymharu â bod yn wrywaidd (Tabl 3).

Roedd yr ods ar gyfer digwyddiadau camddefnyddio sylweddau mewn plentyn CLA gwrywaidd 7.18 gwaith yn uwch na'r tebygolrwydd ar gyfer plentyn gwrywaidd di-CLA (Tabl 3).

Roedd gan blant benywaidd a oedd yn CLA ods 8 gwaith yn uwch o debygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau na phlentyn gwrywaidd di-CLA.

I grynhoi, gallai bod yn fenywaidd fod yn gysylltiedig â risg is o gamddefnyddio sylweddau ymhlith plant di-CLA, ond gall fod yn ffactor risg ymhlith plant sy'nCLA.

Tabl 3: Cymarebau ods ar gyfer y cysylltiad rhwng rhyw a'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau

Newidyn	Model heb ei addasu (cyfyngau hyder)	Model wedi'i addasu [nodyn 1] (cyfwng hyder)
(Rhyng-gipio)	0.02 (0.02, 0.02) [sss]	0.02 (0.02, 0.02) [sss]
Benyw	0.97 (0.93, 1.00) [ns]	0.94 (0.91, 0.98) [ss]
CLA	[z]	7.18 (6.66, 7.74) [sss]
CLA a rhyngweithio benywaidd	[z]	1.23 (1.10, 1.37) [sss]

[Nodyn 1] Mae model wedi'i addasu hefyd yn cynnwys statws CLA a'r rhyngweithiadau rhwng statws CLA a rhyw

[z] Ddim yn berthnasol

[sss] Arwyddocaol ar lefel 0.1%.

[ss] Arwyddocaol ar lefel 1%

[ns] Ddim yn arwyddocaol

Ethnigrwydd

Wrth ymchwilio i'r cysylltiad rhwng ethnigrwydd yn unig a'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau, roedd gan grwpiau Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig, Du neu Ddu Prydeinig a grwpiau ethnig eraill risg is o gymharu â phlant o gefndir ethnig Gwyn. Arhosodd hyn yn gyson hyd yn oed ar ôl cynnwys statws CLA, ac eithrio'r ffaith ei bod yn ymddangos bod cefndir ethnig Cymysg hefyd yn lleihau'r risg (Tabl 4).

Roedd y tebygolrwydd i CLA o gefndir ethnig gwyn ymwneud â chamddefnyddio sylweddau 7.76 yn uwch na'r siawns i blentyn di-CLA o gefndir ethnig gwyn (Tabl 4).

Roedd gan CLA o gefndir ethnig Cymysg fwy o siawns o gamddefnyddio sylweddau o gymharu â CLA Gwyn, tra bod gan CLA Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig ods is. Deilliodd y canlyniadau hyn trwy luosi'r cymarebau ods ar gyfer CLA gyda'r rhai ar gyfer cefndiroedd ethnig a'u heffeithiau rhyngweithio, nad yw efallai'n amlwg yn syth o'r tabl.

Tabl 4: Cymarebau ods ar gyfer y cysylltiad rhwng ethnigrwydd a'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau

Newidyn	Model heb ei addasu (cyfyngau hyder)	Model wedi'i addasu [Nodyn 1] (cyfwng hyder)
(Rhyng-gipio)	0.02 (0.02, 0.03) [sss]	0.02 (0.02, 0.02) [sss]
Ethnigrwydd cymysg	0.92 (0.82, 1.04) [ns]	0.80 (0.70, 0.92) [sss]
Ethnigrwydd Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig	0.35 (0.28, 0.43) [sss]	0.33 (0.26, 0.42) [sss]
Ethnigrwydd Du neu Ddu Prydeinig	0.44 (0.32, 0.59) [sss]	0.39 (0.26, 0.54) [sss]
Grwpiau ethnig eraill	0.25 (0.18, 0.35) [sss]	0.24 (0.16, 0.33) [sss]
Ethnigrwydd anhysbys	0.85 (0.68, 1.05) [ns]	0.82 (0.64, 1.03) [ns]
Statws CLA	[z]	7.76 (7.34, 8.20) [sss]
CLA a rhyngweithiad Cymysg	[z]	1.50 (1.11, 2.01) [ss]
CLA a rhyngweithiad Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig	[z]	2.31 (1.28, 3.96) [ss]
Rhyngweithiad CLA a Du neu Ddu Prydeinig	[z]	1.25 (0.59, 2.47) [ns]
CLA a rhyngweithiad ethnigrwydd arall	[z]	1.33 (0.56, 2.84) [ns]
CLA a rhyngweithiad ethnigrwydd anhysbys	[z]	1.19 (0.65, 2.08) [ns]

[Nodyn 1] Mae model wedi'i addasu hefyd yn cynnwys statws CLA a'r rhyngweithiadau rhwng statws CLA ac ethnigrwydd

[z] Ddim yn berthnasol

[sss] Arwyddocaol ar lefel 0.1%.

[ss] Arwyddocaol ar lefel 1%

[ns] Ddim yn arwyddocaol

MALIC

Mae modelau atchweliad logistaidd binomaidd heb eu haddasu ac wedi'u haddasu yn awgrymu, wrth i gwintel MALIC leihau yn y lefel amddifadedd, bod yr ods o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau hefyd yn lleihau (Tabl 5).

Roedd tebygolrwydd digwyddiadau camddefnyddio sylweddau 6 gwaith yn uwch ymhlith CLA a oedd yn byw yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig na rhai di-CLA (Tabl 5).

Roedd plant CLA a phlant di-CLA yn dangos patrwm lle gostyngodd y risg o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau wrth i lefelau amddifadedd ostwng (Tabl 5).

Gallai'r cymarebau ods ar gyfer rhyngweithiadau cwintel CLA a MALIC awgrymu i ddechrau bod y risg o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau yn cynyddu wrth i lefelau amddifadedd ostwng. Fodd bynnag, nid yw hyn yn wir. Mae'r termau rhyngweithio yn dangos bod CLA yng nghwintellau MALIC 3 i 5 yn fwy tebygol o gamddefnyddio sylweddau o gymharu â CLA yn unig.

Er mwyn deall sut mae'r risg o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau yn newid ar draws cwintellau gwahanol, mae angen cyfuno'r cymarebau ods ar gyfer y rhyngdoriad, statws CLA, a'r cwintel MALIC priodol â'r termau rhyngweithio.

Er enghraifft:

- y gymhareb ods ar gyfer plentyn sy'n derbyn gofal yng nghwintel MALIC 1 (mwyaf difreintiedig) yw: $0.03 \text{ (rhyng-gipio)} \times 6.23 \text{ (statws CLA)} = 0.187$
- y gymhareb ods ar gyfer plentyn sy'n derbyn gofal yng nghwintel MALIC 5 (lleiaf difreintiedig) yw: $0.03 \text{ (rhyng-gipio)} \times 6.23 \text{ (statws CLA)} \times 0.46 \text{ (cwintel WIMD 5)} \times 1.77 \text{ (rhyngweithiad CLA a chwintel 5)} = 0.142$

Dangosodd cyfrifiadau tebyg ar gyfer pob cwintel MALIC fod y risg o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau yn lleihau wrth i gwintel MALIC gynyddu.

Tabl 5: Cymarebau ods ar gyfer y cysylltiad rhwng cwintel MALIC a'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau

Newidyn	Model heb ei addasu (cyfyngau hyder)	Model wedi'i addas [nodyn 1] (cyfwng hyder)
(Rhyng-gipio)	0.03 (0.03, 0.03) [sss]	0.03 (0.03, 0.03) [sss]
Cwintel MALIC 2	0.86 (0.82, 0.91) [sss]	0.87 (0.82, 0.92) [sss]
Cwintel MALIC 3	0.71 (0.67, 0.75) [sss]	0.72 (0.68, 0.76) [sss]
Cwintel MALIC 4	0.63 (0.59, 0.67) [sss]	0.64 (0.60, 0.68) [sss]
Cwintel MALIC 5 (lleiaf difreintiedig)	0.44 (0.42, 0.47) [sss]	0.46 (0.43, 0.49) [sss]
Statws CLA	[z]	6.23 (5.68, 6.82) [sss]
Rhyngweithiad CLA a chwintel 2	[z]	1.14 (0.99, 1.32) [ns]
Rhyngweithiad CLA a chwintel 3	[z]	1.37 (1.17, 1.60) [sss]
Rhyngweithiad CLA a chwintel 4	[z]	1.40 (1.19, 1.66) [sss]
CLA a rhyngweithio cwintel 5 (lleiaf difreintiedig)	[z]	1.77 (1.44, 2.16) [sss]

[Nodyn 1] Mae model wedi'i addasu hefyd yn cynnwys statws CLA a'r rhyngweithiadau rhwng statws CLA a chwintelau MALIC

[z] Ddim yn berthnasol

[sss] Arwyddocaol ar lefel 0.1%.

[ss] Arwyddocaol ar lefel 1%

[ns] Ddim yn arwyddocaol

Nodweddion cysylltiedig â CLA

Categori anghenion

Dim ond gwahaniaethau bach iawn oedd yn y cymarebau ods ar gyfer y categorïau angen rhwng y modelau heb eu haddasu a'r modelau wedi'u haddasu (Tabl 6). Mae pob categori angen yn cael ei gymharu â'r holl CLA arall nad oedd ganddynt y categori hwnnw o angen o fewn cyfnod yr astudiaeth (fel CLA gyda chamdriniaeth neu esgeulustod wedi'i gofnodi, o'i gymharu â CLA heb y categori angen hwn wedi'i gofnodi).

Roedd gan gam-drin neu esgeuluso ac anabledd neu salwch plentyn risg is o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau na chategorïau eraill o anghenion (Tabl 6).

Roedd teulu mewn straen aciwt neu incwm isel, diffyg gweithredu teuluol, ymddygiad cymdeithasol annerbyniol ac amhariad mabwysiadu yn gweithredu fel ffactorau risg ar gyfer y tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau (Tabl 6).

Tabl 6: Cymarebau ods ar gyfer y cysylltiad rhwng categori angen CLA a'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau

Newidyn	Model heb ei addasu (cyfyngau hyder)	Model wedi'i addasu [nodyn 1] (cyfwng hyder)
Camdriniaeth neu esgeulustod	0.61 (0.55, 0.67) [sss]	0.59 (0.53, 0.65) [ss]
Anabledd neu salwch plentyn	0.13 (0.09, 0.19) [sss]	0.13 (0.09, 0.19) [ss]
Anabledd neu salwch rhiant	0.87 (0.67, 1.11) [ns]	0.87 (0.67, 1.12) [ns]
Teulu mewn straen aciwt neu incwm isel	1.81 (1.59, 2.05) [sss]	1.81 (1.58, 2.05) [ss]
Diffyg gweithredu teuluol	1.87 (1.66, 2.11) [sss]	1.85 (1.63, 2.08) [ss]
Ymddygiad cymdeithasol annerbyniol	4.26 (3.60, 5.02) [sss]	4.39 (3.70, 5.20) [ss]
Rhianta absennol	1.15 (0.89, 1.47) [ns]	1.37 (1.05, 1.77) [ns]
Amhariad mabwysiadu	4.10 (2.22, 7.40) [ss]	4.39 (2.36, 7.96) [ss]

[Nodyn 1] Model wedi'i addasu ar gyfer rhyw, ethnigrwydd a chwintel MALIC (gan gynnwys rhyngweithiadau rhwng y tri newidyn hyn)

[sss] Arwyddocaol ar lefel 0.1%.

[ss] Arwyddocaol ar lefel 1%

[ns] Ddim yn arwyddocaol

Mathau o leoliadau

Roedd cael eu lleoli ar gyfer mabwysiadu yn lleihau'r risg o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau (Tabl 7).

Roedd mathau o leoliadau megis lleoliadau preswyl, byw'n annibynnol a bod yn absennol o leoliad neu fathau eraill yn cynyddu'r risg o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau (Tabl 7).

Tabl 7: Cymarebau ods ar gyfer y cysylltiad rhwng y math o leoliad CLA a'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau

Math o leoliad	Model heb ei addasu (cyfyngau hyder)	Model wedi'i addasu [nodyn 1] (cyfwng hyder)
Wedi'i leoli i'w fabwysiadu	0.24 (0.14, 0.38) [sss]	0.24 (0.14, 0.38) [ss]
Lleoliad maeth	0.88 (0.77, 1.02) [ns]	0.86 (0.75, 1.00) [ns]
Wedi'i leoli mewn lleoliadau preswyl	3.38 (3.04, 3.77) [sss]	3.51 (3.14, 3.92) [ss]
Wedi'i leoli gyda'i rieni ei hun neu berson arall sydd â chyfrifoldeb rhiant	0.84 (0.74, 0.96) [ns]	0.83 (0.72, 0.94) [s]
Byw yn annibynnol	3.91 (3.43, 4.46) [sss]	4.11 (3.60, 4.70) [ss]
Yn absennol o leoliad neu arall [nodyn 2]	2.56 (2.23, 2.95) [sss]	2.63 (2.28, 3.03) [ss]

[Nodyn 1] Model wedi'i addasu ar gyfer rhyw, ethnigrwydd a chwintel MALIC (gan gynnwys rhyngweithiadau rhwng y tri newidyn hyn)

[Nodyn 2] Mae 'Arall' yn cynnwys cyflogaeth breswyl, cartref gofal preswyl, GIG neu Ymddiriedolaeth lechyd neu sefydliad arall sy'n darparu gofal meddygol neu nyrsio, canolfan breswyl i deuluoedd neu uned mamau a babanod, Sefydliad Troseddwyd Ifanc neu garchar, pob ysgol breswyl, ac eithrio lle mae wedi'i chofrestru'n ddeuol fel ysgol a chartref gofal i blant, lleoliadau eraill

[sss] Arwyddocaol ar lefel 0.1%

[ss] Arwyddocaol ar lefel 1%

[s] Arwyddocaol ar lefel 5%

[ns] Ddim yn arwyddocaol

Casgliadau

Prif ganfyddiadau

Dangosodd ein canfyddiadau rhagarweiniol fod plant rhwng 10 a 17 oed sy'n derbyn gofal yn llawer mwy tebygol o fod yn gysylltiedig â chamddefnyddio sylweddau na'u cyfoedion di-CLA, gyda'u risg bron i 8 gwaith yn uwch yn ystod cyfnod yr astudiaeth. Gwelwyd rhyngweithiadau sylweddol ar gyfer rhai nodweddion demograffig-gymdeithasol. Er enghraifft, roedd yn ymddangos bod tebygolrwydd uwch o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau ar gyfer CLA benywaidd na CLA gwrywaidd. Roedd hyn yn wahanol i'r garfan di-CLA, lle'r oedd gwrywod yn fwy tebygol o ddioddef digwyddiadau camddefnyddio sylweddau. Yn yr un modd, sylwyd ar wahaniaethau ar gyfer ethnigrwydd a chwintel MALIC, gyda chefnidir ethnig cymysg a'r lefel uchaf o amddifadedd â'r risg fwyaf ymhlith CLA o gymharu â rhai di-CLA.

Canfuwyd cysylltiadau rhwng categori angen a math o leoliad ar gyfer plant CLA a'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau. Categorïau angen megis ymddygiad cymdeithasol annerbyniol ac amhariad mabwysiadu, yn ogystal â math o leoliad fel lleoliad preswyl a byw'n annibynnol a gynyddodd y risg hon fwyaf. Mae hyn yn cael ei gymharu â phlant sy'n derbyn gofal na chafodd y categorïau hyn o angen neu fathau o leoliadau eu cofnodi yn ystod cyfnod yr astudiaeth.

Trafodaeth

Gallai'r risg uchaf o gamddefnyddio sylweddau a welwyd ar gyfer CLA benywod fod oherwydd bod cyfran uwch o fenywod yn cam-drin alcohol yn ifanc na dynion¹². Gan fod tystiolaeth flaenorol eisoes yn dangos y gallai bod yn CLA gynyddu'r tebygolrwydd o gamddefnyddio sylweddau, mae'n bosibl bod cyfran uwch o'r merched ifanc sy'n camddefnyddio alcohol hefyd yn CLA.

¹² Charrier et al., 2024. A focus on adolescent substance use in Europe, central Asia and Canada. Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey: Volume 3. WHO Regional Office for Europe.
Dir et al., 2017. Gender Differences in Risk Factors for Adolescent Binge Drinking and Implications for Intervention and Prevention.

Canfuom fod gwahanol ethnigrwydd yn gysylltiedig â chyfraddau gwahanol o gamddefnyddio sylweddau. Yn syml, nid yw ethnigrwydd yn unig yn gwneud rhywun yn fwy neu'n llai tebygol o gamddefnyddio sylweddau. Mae lluo o ffactorau yn sail i'r berthynas hon^{5,13} ac mae hyn yn haeddu dadansoddiad empirig pellach.

Dangosodd ein canlyniadau mai cam-drin neu esgeuluso fel categori angen oedd â'r risg isaf o gamddefnyddio sylweddau o gymharu â chategorïau eraill o angen nas gwelwyd mewn gwaith blaenorol. Fodd bynnag, mae'n bwysig nodi y cafwyd y canlyniad hwn yn cymharu plant sy'n derbyn gofal â'r categori hwn o angen â'r holl CLA o fewn y garfan ymchwil na chofnodwyd cam-drin neu esgeulustod fel categori angen. Felly, nid yw hyn yn dynodi risg isel gyffredinol. Gallai fod ffactorau eraill sy'n dylanwadu ar y tebygolrwydd isel ar gyfer digwyddiadau camddefnyddio sylweddau o CLA gyda cham-drin neu esgeulustod fel eu prif reswm dros dderbyn gofal. Er enghraifft, yn ein carfan mae'n ymddangos bod y categori hwn yn cael ei ddefnyddio'n amlach ar gyfer plant iau, gallai eu hoedran iau o bosibl awgrymu llai o fynediad at sylweddau na CLA gyda chategorïau eraill o angen o fewn ein cyfnod astudio. Nid oedd y modelau ystadegol a ddefnyddiwyd i brofi'r risg hon yn addasu ar gyfer oedran. Efallai bod gan rai plant sy'n cael eu cam-drin neu eu hesgeuluso hefyd gategorïau eraill o angen a allai fod wedi cynyddu cymhlethdod profi'r cysylltiad â'r risg o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau. At hynny, mae plant sy'n derbyn gofal sydd â phrofiad o gam-drin ac esgeulustod yn dueddol o gael eu lleoli'n fwy gyda rhieni maeth neu oedolion â chyfrifoldeb rhiant^{3,14}. Mae'r amgylchedd hwn yn fwy sefydlog o'i gymharu â mathau eraill o leoliad lle gallai mynediad at sylweddau fod ar gael yn haws hefyd. Felly, gallai'r risg isel sy'n gysylltiedig â'r categori hwn o anghenion hefyd gael ei yrru gan y math o leoliad. Yn olaf, cofnodwyd cam-drin neu esgeuluso'r rhan fwyaf o blant yn y grŵp CLA fel categori angen (53.1%) o'i gymharu er enghraifft ag amhariad mabwysiadu a gofnodwyd ar gyfer y 0.3% o CLA yn unig. Mae'n bosibl felly bod yr anghydbwysedd yng nghyfran y gwahanol gategorïau o anghenion wedi gogwyddo ein canlyniadau. Gallai'r anghydbwysedd hwn arwain at or-gynrychiolaeth neu dangynrychiolaeth o rai canlyniadau, gan effeithio ar y canfyddiadau cyffredinol. Yn ogystal, mae nifer o gyfyngiadau

¹³ Collins, 1996. The Role of Ethnic versus Nonethnic Sociocultural Factors in Substance Use and Misuse.

¹⁴ Wilkinson and Bowyer. (2017). The impacts of abuse and neglect on children; and comparison of different placement options.

methodolegol yn yr astudiaeth hon a allai fod wedi rhagfarnu'r canlyniad hwn (gweler yr adran cyfyngiadau).

Yn yr un modd, mewn perthynas â'r math o leoliad, mae CLA a oedd yn byw'n annibynnol fel eu lleoliad derbyn gofal yn fwy tebygol o fod yn hŷn na phlant â mathau eraill o leoliad. Mae'n bosibl y bydd plant hŷn yn cael mynediad haws at gyffuriau, alcohol a sylweddau eraill. Mae'n bosibl felly fod y tebygolrwydd cynyddol o gamddefnyddio sylweddau ymhlith CLA a oedd yn byw'n annibynnol yn cael ei ddylanwadu gan oedran. Felly, dylid bod yn ofalus wrth ddehongli'r cysylltiad rhwng y math o leoliad a'r tebygolrwydd o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau, yn enwedig o ystyried nad oedd y dadansoddiad a gynhaliwyd yn addasu ar gyfer oedran.

Cyfyngiadau

Mae'n rhaid bod yn ofalus wrth ddehongli ein canlyniadau gan ystyried y cyfyngiadau canlynol hefyd.

Nid oedd yn bosibl pennu a ddaeth plant i ofal neu wedi cael digwyddiad camddefnyddio sylweddau naill ai cyn neu ar ôl cyfnod yr astudiaeth. Gallai hyn arwain at danamcangyfrif y risg o gamddefnyddio sylweddau yn y grŵp hwn a cham-briodoli plant i grwpiau CLA a grwpiau di- CLA oherwydd diffyg gwybodaeth.

Yn ogystal, ni ellid ymchwilio'n briodol i gymhlethdod llwybrau gofal plant sy'n derbyn gofal a sut y caiff ei amseru â chamddefnyddio sylweddau. Mae ein modelau hefyd yn cynnwys plant â digwyddiadau camddefnyddio sylweddau cyn cyfnodau CLA a allai fod wedi chwarae rhan yn y rheswm pam y cawsant eu rhoi mewn gofal. Gallai hyn fod wedi rhagfarnu ein hamcangyfrif o risg yn y garfan hon.

Un cyfyngiad ar ddefnyddio data gweinyddol a gesglir fel mater o drefn yw er ein bod yn gallu nodi cysylltiadau rhwng newidynnau demograffig a chanlyniadau andwyol, mae ein gallu i reoli ar gyfer dryswyr bioseicogymdeithasol yn gymharol gyfyngedig. Er enghraifft, roedd cael eich lleoli mewn cartref gofal preswyl yn gysylltiedig â risg uwch o ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau. O hyn, ni allwn benderfynu a yw gosod plentyn mewn cartref gofal yn cynyddu'r risg o gamddefnyddio sylweddau, neu ai ffactorau eraill megis y rheswm pam y dewiswyd y math hwnnw o leoliad, neu oedran y plentyn a arweiniodd at y cynnydd a welwyd mewn risg.

Mae'r defnydd o ddata gweinyddol a gesglir yn rheolaidd hefyd yn amodol ar gyfyngiadau sy'n ymwneud â chywirdeb codio, a all gyflwyno rhagfarn ac anghywirdeb. Fodd bynnag, defnyddiodd yr astudiaeth hon sampl fawr, gynrychioliadol ar lefel poblogaeth o CLA yng Nghymru. Yn benodol, mae anhwylderau defnyddio alcohol a defnyddio cyffuriau anghyfreithlon yn debygol o gael eu tangofnodi mewn data meddygon teulu, yn enwedig ymhlith dynion a phobl ifanc¹⁵.

Am y rhesymau hyn, mae ein canfyddiadau ymhell o fod yn derfynol ac mae angen eu dehongli'n ofalus. Yr hyn y gallwn ei bennu o'r astudiaeth hon yw bod plant sy'n derbyn gofal mewn mwy o berygl o gamddefnyddio sylweddau a chanlyniadau andwyol eraill, felly mae angen mesurau diogelu ychwanegol i'w hamddiffyn rhag y rhain a sicrhau eu llesiant. Mae'n bosibl bod y gwaith hwn wedi paratoi'r ffordd ar gyfer ymchwil yn y dyfodol ar y garfan hon a'u hanghenion cymhleth.

Cyfeiriadau yn y dyfodol

Roedd grwpio'r canlyniadau yn ôl y math o sylwedd a gamddefnyddir y tu hwnt i gwmpas y papur hwn ond gellid ymchwilio iddo yn y dyfodol i archwilio rhai o'r canlyniadau a gafwyd yn well, megis y risg o gamddefnyddio sylweddau sy'n gysylltiedig â bod yn CLA benywaidd.

Yn yr un modd, gellid hefyd archwilio'r rôl a chwaraeir gan ffactorau eraill sy'n gyrru'r risg sy'n gysylltiedig ag ethnigrwydd mewn dadansoddiad yn y dyfodol.

Mae angen rhagor o ymchwil hefyd i:

- pennu'r ffactorau risg penodol a'r ymyriadau lliniarol posibl
- ymchwilio i nifer y cyfnodau gofal fel procsi ar gyfer sefydlogrwydd a chymorth
- mireinio'r dadansoddiad hwn gan fynd i'r afael â rhywfaint o duedd, megis ystyried llwybrau gofal cymhleth mewn perthynas â digwyddiadau camddefnyddio sylweddau

¹⁵ Rees et al., 2022. Incidence, Mortality and Survival in Young People with Co-Occurring Mental Disorders and Substance Use: A Retrospective Linked Routine Data Study in Wales.

Argymhellion

Nododd yr astudiaeth hon gysylltiadau rhwng statws CLA, nodweddion demograffig-gymdeithasol amrywiol a nodweddion cysylltiedig â gofal, ac ymwneud â chamddefnyddio sylweddau. Yn gyffredinol, rhoddodd dystiolaeth ragarweiniol fod plant sy'n derbyn gofal mewn mwy o berygl o gamddefnyddio sylweddau a chanlyniadau niweidiol eraill. Tynnodd sylw hefyd at werth data gweinyddol cysylltiedig wrth fynd i'r afael â heriau ymchwil cymhleth.

Er bod y canlyniadau hyn yn cyd-fynd â blaenoriaethau Llywodraeth Cymru ar gyfer atal camddefnyddio sylweddau mewn plant sy'n wynebu risg, mae angen dadansoddiad ychwanegol i ddod i gasgliadau a all lywio camau gweithredu polisi. Yn seiliedig ar ganlyniadau'r papur hwn a'i gyfyngiadau, ni allwn ond argymhell rhagor o ymchwil yn y maes hwn i nodi ffactorau risg penodol a allai gyfrannu at wella'r cymorth a dargedir at blant sy'n derbyn gofal, gan fynd i'r afael â'u hanghenion penodol.

Ymwadiad

Mae'r astudiaeth hon yn defnyddio data dienw ym Manc Data SAIL ym Mhrifysgol Abertawe, Cymru, DU. Cwblhawyd yr holl waith a wnaed ym Manc Data SAIL gyda chaniatâd o Banel Adolygu Llywodraethu Gwybodaeth annibynnol SAIL (IGRP) o dan brosiect rhif 1451. Hoffem gydnabod yr holl ddarparwyr data sy'n sicrhau bod data dienw ar gael ar gyfer ymchwil.

Mae'r data a ddefnyddiwyd yn yr astudiaeth hon ar gael o Fanc Data SAIL. Rhaid i bob cynnig i ddefnyddio data SAIL gydymffurfio â pholisïau llywodraethu gwybodaeth a chânt eu hadolygu gan y Panel Adolygu Llywodraethu Gwybodaeth annibynnol. Cyn y gellir cael mynediad at ddata, rhaid i'r IGRP gymeradwyo. Dylid cyfeirio ceisiadau i gael mynediad at y setiau data hyn at [Fanc Data SAIL](#).

Adran gyfeirio

- Backović, D., Marinković, J. A., Grujčić-Šipetić, S., & Maksimović, M. (2006). Differences in substance use patterns among youths living in foster care institutions and in birth families. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 13(4).
- Beardsworth, S., Crowley, J., Khriakova, E., Vallgarda, L., Wilson, C., Dinu, M., . . . Soraghan, J. (2025). Care experienced children and young people: Research insights from administrative data.
- Brown, R., & Alderson, H. (2020). Mapping alcohol use through the care system.
- Charrier, L., van Dorsselaer, S., Canale, N., Baska, T., Kilibarda, B., Comoretto, R. I., . . . Vieno, A. (2024). A focus on adolescent substance use in Europe, central Asia and Canada. *Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey: Volume 3*. WHO Regional Office for Europe.
- Collins, L. R. (1996). The Role of Ethnic versus Nonethnic Sociocultural Factors in Substance Use and Misuse. *Substance Use & Misuse*, 95-101.
- Dir, A. L., Bell, R. L., Adams, Z. W., & Hulvershorn, L. A. (2017). Gender Differences in Risk Factors for Adolescent Binge Drinking and Implications for Intervention and Prevention. *Frontiers in Psychiatry*.
- Dube, S. R., Miller, J. W., Brown, D. W., Giles, W. H., Felitti, V. J., Dong, M., & Anda, R. F. (2006). Adverse childhood experiences and the association with ever using alcohol and initiating alcohol use during adolescence. *Journal of Adolescent Health*, 38(4).
- European Union Drugs Agency. (2022). Methods and definitions for problem drug use.
- GBD 2016 Alcohol and Drug Use Collaborators. (2018). The global burden of disease attributable to alcohol and drug use in 195 countries and territories, 1990–2016: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2016. *Lancet Psychiatry*(5), 987–1012.
- Long, S. J., Evans, R. E., Fletcher, A., Hewitt, G., Murphy, S., Young, H., & Moore, G. F. (2017). Comparison of substance use, subjective well-being and interpersonal relationships among young people in foster care and private households: a cross

sectional analysis of the School Health Research Network survey in Wales. *BMJ Open*(7).

Meltzer, H., Gatward, R., Corbin, T., Goodman, R., & Ford, T. (2002). The mental health of young people looked after by local authorities in England. Social Survey Division of the Office for National Statistics.

National Children's Bureau. (2005). Healthy Care Briefing: Substance Misuse.

Pilowsky, D. J., & Li-Tzy, W. (2006). Psychiatric symptoms and substance use disorders in a nationally representative sample of American adolescents involved with foster care. *Journal of Adolescent Health*, 4(38), 351–358.

Rees, S., Watkins, A., Keaufling, J., & John, A. (2022). Incidence, Mortality and Survival in Young People with Co-Occurring Mental Disorders and Substance Use: A Retrospective Linked Routine Data Study in Wales. *Clinical Epidemiology*.

UK legislation. (2014). Social Services and Well-being (Wales) Act 2014: Part 6.

Welsh Government. (2024). Children looked after by local authorities: April 2022 to March 2023.

Welsh Government. (2025). Substance Misuse Treatment Framework for Children and Young People: Integrated Impact Assessment.

Wilkinson, J., & Bowyer, S. (2017). The impacts of abuse and neglect on children; and comparison of different placement options. Department of Education. Research in Practice.

Atodiad A: Setiau data cronfa ddata SAIL a ddefnyddir i nodi digwyddiadau camddefnyddio sylweddau

Atodiad A Tabl 1: Cyfansoddiad y Set Ddata Digwyddiadau Camddefnyddio Sylweddau

Enw'r set ddata	Disgrifiad y set ddata
Set Ddata Ymarfer Cyffredinol Hydredol Cymru	Presenoldeb a gwybodaeth glinigol ar gyfer pob rhyngweithiad practis cyffredinol yng Nghymru.
Set Ddata Camddefnyddio Sylweddau (a elwir hefyd yn Gronfa Ddata Genedlaethol Cymru ar Gamddefnyddio Sylweddau)	Data sy'n ymwneud â'r holl unigolion sy'n cyflwyno ar gyfer triniaeth camddefnyddio sylweddau yng Nghymru.
Set Ddata Episodau Gofal Cleifion Cymru	Mae'n cynnwys yr holl weithgarwch cleifion mewnol ac achosion dydd a gyflawnir yn GIG Cymru, ynghyd â data ar drigolion Cymru a gafodd driniaeth mewn Ymddiriedolaethau yn Lloegr.
Set Ddata Adran Argyfwng	Presenoldeb a gwybodaeth glinigol ar gyfer holl dderbyniadau damweiniau ac achosion brys GIG Cymru.
Cronfa Ddata Cleifion Allanol Cymru	Gwybodaeth presenoldeb ar gyfer pob apwyntiad claf allanol ysbyty.
Detholiad Marwolaeth Dosbarth Blynyddol	Cofrestr o'r holl farwolaethau sy'n ymwneud â thrigolion Cymru yn deillio o gofrestr marwolaethau'r SYG.
Set ddata lefel achos diffynnydd Llys Ynadon	Unigolion sy'n ymddangos fel diffynnyddion mewn achosion troseddol yr ymdrinnir â hwy gan lysoedd ynadon yng Nghymru a Lloegr. Mae pob achos troseddol yn dechrau â gwrandawriad cyntaf mewn llys ynadon.

Mae digwyddiad camddefnyddio sylweddau yn gofnod unigryw sy'n ymwneud â chamddefnyddio sylweddau a nodir yn un o'r setiau data uchod. Gallai un camddefnydd o sylwedd arwain at fwy nag un digwyddiad camddefnyddio sylweddau. Er enghraifft, pe bai rhywun yn gorfod mynd i adran achosion brys oherwydd sgil-ffeithiau defnydd opioid, gallent ymddangos yn Set Ddata'r Adran Achosion Brys am y diwrnod y gwnaethant geisio triniaeth feddygol. Yn dilyn hyn, efallai y byddant yn cael eu hatgyfeirio ar gyfer apwyntiad claf allanol felly byddent yn ymddangos yng Nghronfa Ddata Cleifion Allanol Cymru. Mae'r ddau gofnod hyn yn ymwneud â'r un digwyddiad camddefnyddio sylweddau ond byddant yn cyfrif fel dau ddigwyddiad camddefnyddio sylweddau ar gyfer y plentyn.